

N:o 154.

Af herr **V. Larsson** i Västerås m. fl., om ändring af 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.

År 1904 frambars af den socialdemokratiska gruppen genom herr Hj. Branting en motion med hemställan om att Riksdagen måtte för sin del besluta, att 22 och 24 §§ i 15 kap. strafflagen skola åter erhålla samma lydelse, som de hade före sanktionerandet af den nya lydelsen den 10 juli 1899.

Ur denna motion tillåta vi oss att anföra följande:

»Vid 1899 års riksdag frambars af hr P. Pehrsson i Åkarp en motion om sådan ändring i §§ 22 och 24 i strafflagens kap. 15, att redan försöket att med våld eller hot tvinga någon skulle beläggas med samma straff som det fullbordade brottet, n. b. endast i det särskilda fall, att försöket gått ut på att tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse eller att hindra någon att återgå till arbete eller att öfvertaga erbjudet arbete. Tillika skulle sådant försök läggas under *allmänt åtal*.

Det dåvarande lagutskottet fann visserligen, att »man redan nu ingalunda saknar möjlighet att få den, hvilken genom dylika medel sökt utöfva tvång mot annan, befördrad till ganska allvarsamt ansvar». Men utskottet fann sådant våld eller hot vara af så »särskildt brottslig och för samhällets lugna ekonomiska utveckling vådlig» karaktär, att man gärna gick med om den föreslagna skärpningen. Visserligen vore sådant »likställande af försöket med det fullbordade brottet af vår lagstiftning i regel icke erkänt», men staten hade »ett bjudande intresse af att ingripa strängt straffande uteslutande med hänsyn till farligheten i viljan» i sådana fall. Man borde på detta sätt »söka stäfja det ofog, som fackföre-

Bih. till Riksd. Prot. 1908. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 48 Häft. (N:is 154—157). 1

ningar och strejkledare bedrifva», samt skydda »välsinnade» arbetare mot »obehöriga sidoinflytelser».

Mot detta utlåtande var reservation anmäld af herrar Husberg, Fröberg och Trygger, hvarjämte herr. Ohlsson från Växjö anmält frånvaro. Den 25 februari 1899 förekom ärendet i kamrarna. I Första Kammaren utvecklade herr Trygger, understödd af herr Leman, att denna skärpning vore *obehöflig*, *obillig* och *farlig* för vårt samhälle. De betonade det juridiskt ohållbara i lagändringen och varnade för att under intryck af en viss, om än aldrig så berättigad, stämning skriva lag. Däremot förordades den nya lagen varmt, såsom högst nödig och behöflig för svensk mans frihet, af herrar Carl Pettersson, Dickson, Unger och Wieselgren samt godkändes utan votering.

I Andra Kammaren fördes en längre debatt i ämnet, hvarur må anföras följande:

Herr *Husberg* framhöll det inkonsekventa i den nya lagen. »Om en person försöker tvinga en annan att begå mord, men denne står emot och icke går in därpå, blir försökaren icke med straff belagd. Men om en person försöker tvinga en annan till arbetsinställelse, blir försöket såsom sådant belagdt med straff». Lagen innebär »en principiell och genomgående brytning med de grunder, på hvilka vår lagstiftning hittills varit byggd i fråga om försöksbrott». Vidare skulle lagen »i sin tillämpning medföra ganska mycken osäkerhet och oklarhet»; det blir svårt att säga, »hvar gränsen ligger mellan tvingande hot och ett mer eller mindre aggressivt försök att inverka på någons öfvertygelse». Förslaget »går vida utöfver hvad från motionärens egen synpunkt bort kunna anses tillräckligt».

Herr *Staaß* utvecklade den ofantliga betydelsen af arbetarnes sammanlutning och kritiserade, att lagutskottet tagit »en något för utpräglad ståndpunkt på arbetsgifvarnes sida i fråga om sin syn på fackföreningsväsendet». Han fortsatte: »Jag har svårt att förstå att den lagstiftning, som här sättes i fråga, kan med rätta kallas för annat än en verklig klasslagstiftning, en fullkomlig undantagslagstiftning. — Orättvisa beskattningslagar, som träffa en viss klass, äro utan tvifvel farliga, äro utan tvifvel orätta. Men det är värre, ifall man utaf strafflagen, som skulle vara ett värn omkring samhället i det hela mot dess farliga individer, bygger palissader mellan den ena klassen och den andra, *kring* den klass, som har makt och som har egendom, *mot* den klass, som saknar makt och saknar egendom».

Herr *Lindhagen* gaf uttryck åt sin tro, »att det är arbetareorganisationen, som med tiden skall göra arbetarne fria, och jag tror att just den

skall taga bort allt det ofog, som den fria konkurrensen — hvilken lagutskottet kallar den lugna ekonomiska utvecklingen — ohejdadt ställer till».

»Hvad den juridiska sidan angår», fortsatte talaren, »måste jag med herr Husberg till alla delar instämma däri, att den föreslagna bestämmelsen skulle blifva en undantagslag i ett enskildt fall af den mest uppseendeväckande art. Den strider så fullkomligt mot alla straffregler och särskildt mot den rättsuppfattning, som vi i vårt land sedan gammalt haft, att jag verkligen häpnar, huru man kan vilja införa ett sådant legaliseradt godtycke i stället för den lagbundna frihet, som varit vår lagstiftnings främsta princip. Jag kan knappt tänka mig annan förnuftig grund för ett sådant stadgande, än att man anser, att vi böra träna oss för en eventuell inkorporering under den ryske tsarens ordhålliga styrelsesätt. Jag får verkligen säga, att tiden är så allvarlig för de små folken, att de böra tänka på viktigare saker än att syssla med småfnaskiga försök att med strafflagsbestämmelser lösa den sociala frågan. Mera än något annat är det viktigt, att de små staterna skaffa ett verkligt fädernesland för sina medborgare, att de på alla sätt vid fäderneslandet binda äfven alla dessa arbetare, hvilkas blod är godt nog att rinna, då det gäller.»

Herr *Elowson* såg i förslaget ett försök »att upphäfva en grundsats, som vunnit häfd i den svenska kriminallagen och som har sitt stöd i den moderna rättsläran, nämligen att vid straffmätning bör bestämdt skiljas mellan försök till brott och fullbordadt brott». Herr *J. Olsson* i Stockholm framhöll olikheten, hvori man ställer arbetare och arbetsgivare, ty »man har *icke* föreslagit något straff för arbetsgivare, som försöka tvinga någon till deltagande i arbete». Utan detta uppnås icke likhet inför lagen. Herr *Henricson* saknade i förslaget det »underlag af rättvisa och humana principer, hvarpå lagstiftningen borde vara byggd».

Utom af de redan nämnda yrkades afslag i anföranden af herrar *Holmgren* i Varnhem och *Eriksson* i Elgered, hvarjämte följande medlemmar af kammaren genom instämmande eller reservationer tillkännagåfvo sin ställning på afslagssidan: herrar Höjer, Wavrinsky, Branting, Nyström, Aulin, Zetterstrand, Zotterman, Gethe, Thylander, K. G. Karlsson, Eriksson i Bäck, Andersson i Uppsala, Hammarström, Broström, D. Persson i Tällberg, Norman, Hansson i Solberga, Olsson i Mårdäng, Ericsson i Vallsta, Johnsson i Bollnäs, Waldentröm, Centerwall, Thor, Styrländer, Ericsson i Qväcklingen, Bromée och Norberg.

För motionen uppträdde först motionären, som medgaf det teoretiska berättigandet i vissa invändningar, men »från rent praktisk synpunkt» ansåg fackföreningsrörelsen stå »under en mycket osund, för att icke säga

samhällsvådlig ledning», hvilken kräde särskilda åtgärder. Genom denna lagändring skulle man »just vinna det åsyftade målet, träffa egentligen dessa herrar agitatorer och uppviglare, som ställa till oreda mellan arbetsgifvare och arbetare». Han sade sig ha framlagt förslaget »i främsta rummet till *arbetarnes* bästa» samt slöt med att »gifva till känna, att mitt lagförslag är visst icke formuleradt af mig själf, utan har blifvit underkastadt pröfning af jurister, som sannolikt besitta lika stor juridisk kunskap och som jag vet stå lika högt på ämbetsmannabanan som lagutskottets vice ordförande» (dåvarande landshöfding Husberg).

Herr *Svensson* i Karlskrona såg i den nya lagen »ett effektivt skydd för arbetets frihet», så att icke längre »dessa strejkledare och deras lejda bulvaner hindra en ärlig arbetare från att gå till sitt arbete». Lagen vore otillräcklig; en för våld tilltalad strejkare i Malmö hade blott kunnat dömas till 2 månaders fängelse.

Herr *Redelius* ville likaledes skydda arbetarne, »och om det också blefve till gagn för samhället, så skulle det ju icke vara olämpligt. Men om det blefve till gagn för strejkledarne och deras bulvaner, det lämnar jag därhän. Om det skulle bli till skada för dem, så må det så ske, ty sådana personer äro för samhället att likställa med skadedjur. Jag tror, att vi böra skydda våra arbetare emot sådana och bereda arbetarne för månen att fritt och i stillhet få förvärfva sitt eget bröd».

Hr *Boëthius* sökte utveckla, att rätten att icke arbeta kräde som fyllnad rätten att arbeta, eljes lämnade man frihetens princip. En lagstiftning till skydd för denna frihet är ett skydd för arbetarerörelsen. Talaren fann sig dock »icke i det hela tilltalad» af nu föreliggande formulering.

Med 108 röster mot 93 biföll äfven Andra Kammaren lagutskottets hemställan.

Riksdagens skrifvelse om den för dess del beslutade lagändringen kom därpå i vederbörlig ordning till högsta domstolen. Allmänna meningen lugnade sig dock så tämligen angående den som rent omöjlig ansedda lagen, när det blef bekant, att högsta domstolen *enhälligt afstyrkte* sanktion på densamma. Andra Kammarens under en tillfällig stämning fattade beslut (närmast föranledt, efter hvad det vill synas, af några händelser vid Svedalastrejkens början) skulle sålunda komma att få lämna rum för en nyktrare besinning. Högsta domstolens anmärkningar mot formuleringen, där ytterligare utvecklades de juridiska invändningar, som framförts af herrar Husberg, Trygger m. fl., kunde väl så mycket mindre ignoreras,

som, efter hvad det uppgafs, det icke i mannaminne förekommit, att Kongl. Maj:t i en rent juridisk formfråga behandlat högsta domstolen som luft.

Men denna undantagslag mot arbetarklassens sammanhållningssträfvän blef äfven i sin egen tillkomst ett undantag från god laga ordning. Dåvarande justitieministern *Annerstedt* advocerade med några lugnande anmärkningar till statsrådsprotokollet mot de svåra invändningar högsta domstolen gjort. Om ovissheten beträffande försök till tvång genom »hot» förmenade han sålunda, att man nog vid lagtillämpningen skulle kunna utröna, »huruvida allvar och brottslig afsikt varit förbundna med hotet». Det lika straffet vid blott försök och vid fullbordadt brott, hvilket högsta domstolen anmärkt som orimligt, sökte han försvara med hänvisning till de låga straffgrader, som kunde ådömas, »ända ned till 5 kronors böter». Behovet af lagen stödde han för sin del i främsta rummet på det synnerligen straffvärda i att söka hindra någon att utföra ett arbete, som vore »nödvändigt» för vinnande af hans och hans familjs uppehälle. Och mot högsta domstolens hufvudskäl, att det vore orimligt att upptaga till straffbarhet försök till tvång genom hot eller våld *endast* i här afhandladt syfte, svarade han med en flagrant misstolkning; han ordade om brottsliga syftens vanlighet, där högsta domstolen erinrat om andra sådanas farlighet.

På detta slags skäl mot ett enhälligt högsta domstols-utdömande af lagens form, som blott burits upp af ett knappt stämmingsflertal i en Andra Kammare, hvilken redan gått att inför valmännen svara för sitt fögderi, fann likafullt Kongl. Maj:t den 10 juli 1899 rikets sannskyldiga nytta bäst främjas af bifall till herr *Annerstedts* sanktionsyrkande. Så blef den efter motionären af folkmun döpta s. k. *Åkarpslagen* gällande lag i Sveriges land.

Denna sanktionering blef följande riksdag helt naturligt föremål för en efterräkning, ehuru denna, som förhållandena lågo, måste stanna vid protester till Andra Kammarens protokoll. Det var vid den s. k. décharge-debatten den 2 maj 1900. Herrar *Branting* och *Staaff* förde vid detta tillfälle folkprotestens talan. Den förre stämplade lagen som »klassupp-hetsningslag», en kränkning af den regeringen åliggande ovälden de olika samhällsklasserna emellan. Man hade skyndat att pressa igenom hvad man hade i sin hand, ty ett sådant »missfoster till lagförslag» skulle den nyvalda Andra Kammaren aldrig ha godkänt. Det hela hade för öfrigt tycke af en politisk bytesaffär med Första Kammaren, två parter, som göra upp på tredje mans bekostnad: »i norska frågan kunna vi icke gå eder till mötes, men här ha vi i stället denna strejklag mot arbetarne». Herr *Staaff* karakteriserade justitieministerns polemik mot högsta domstolen, som

tillkommen »pro forma». Regeringen har »på ett otillbörligt sätt i politiskt syfte velat smeka en härskande klass' fördomar och lägga hyende under ett härskande partis intressen». Kungl. Maj:ts rådgifvare ha här »icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta».

Åtskilliga instämmanden följde dessa tal, men något yrkande kunde ju då icke ens framställas.

* * *

Historien om tillkomsten af denna s. k. Åkarpsslag, som här ofvan relaterats, är i sig själf af den art, att motiveringen för vårt yrkande kan utfalla kort. Ty af densamma framgår med all önskvärd klarhet, att denna lagändring från början burit det förhatliga märket af en *undantagslag*, riktad enbart mot de samhällsklasser, hvilka af orättfärdiga rösträttsbestämmelser hållas utestängda från sitt tillbörliga inflytande på lagstiftningen.

För att icke riskera denna undantagslag i en samvetsgrannare förnyad pröfning, tvekade man icke att låta en sådan eljest genomgående grundsats i vår strafflag falla, som att försök till brott och fullbordadt brott icke böra af lagen straffas lika. Man lät icke heller hejda sig af den juridiska orimligheten, att försök till tvång i svårt brottsliga syften fortfarande skulle förbli straff-fria, medan ett enda särskildt syfte, som för en inflytelserik klass kändes obehagligt, rycktes in under strafflagen.

Men för oss äro dessa formellt-juridiska brister, så ytterst betecknande de än må vara för hela lagändringens art och karaktär, dock icke de främst afgörande skälen, hvarför vi yrka på återgång. Det djupast upprörande, det som framför allt stämplar denna lagändring som klasslagstiftning är, att den vänder sin udd ytterst mot själfva *syftet* att vidmakthålla solidaritet bland arbetare inbördes.

För en grupp arbetare, som söker gentemot kapitalets öfvermäktiga tryck försvara eller förbättra sin knappa bärning, är sammanhållning alldeles själfallet det enda medlet att vid konflikttillfällen göra sina önskingar gällande. Öfverlöpare, som bryta sammanhållningen och falla sina klassbröder i ryggen, bli helt naturligt vid ett sådant socialt krigstillfälle betraktade med mycket bittra känslor. Det förtjänar för öfrigt anmärkas, att i den mån organisationstanken och det gemensamma uppträdandet vinna terräng äfven bland arbetsgifvarne, framträda också bland dem precis samma slags känslor gentemot sådana dåliga kolleger, som vid

ett afgörande tillfälle gå sin egen väg, och man söker bland annat genom ytterst kraftigt verkande vitesbestämmelser skydda sig mot mindre pålitliga kamrater.

Där fackföreningsrörelsen hunnit längre, höjt och fostrat arbetarskarorna, tar visserligen som regel denna ovilja mot strejkbrytare icke vidare de brutala former, som den första instinkten anvisar. Arbetarne lära sig, att de kunna vinna sitt syfte att hålla dylika elementer borta utan tillgripande af våldsamma medel, hvilka blott kompromettera deras sak och hela deras klass. Men lika visst som våld och farligt hot måste anses som förkastliga medel i dylika konflikter, lika visst är det, ehuru icke försvarligt, dock *förklarligt* att sådant emellanåt i upphetsning kan förekomma.

Hur ställer sig nu vår svenska lag inför dessa förhållanden? Jo så, att uppsåtlig misshandel, där ringare eller ingen skada följt, försonas i vanliga fall med böter, i svårare fall med fängelse i högst 6 månader. Detta gäller äfven när våldet skett fullständigt meningslöst, kanske som uttryck af ett upphetsadt nidingssinne.

Men har samma slags misshandel, som eljest försonas med t. ex. 50 kronors böter, icke alls varit uttryck för nidingssinne, utan skett i missriktadt nit om kamraters sammanhållning, då faller arbetaren numera under Åkarpslagen, då kan han prisa sig lycklig, om det stannar vid några månaders fängelse eller straffarbete, och han *kan* straffbeläggas upp till 2 års straffarbete!

Intet under då att, vi våga säga, *hela* den själfständiga svenska arbetarklassen känner tillvaron af denna lag af 10 juli 1899 som en permanent utmaning, en fortgående kränkning af den likhet inför lagen, som skulle vara en af det moderna samhällets hörnstenar. Och det nit, hvarmed åklagarmakten flerstädes sökt under konflikttider göra hvarje kontrovers mellan strejkande och arbetande till ett s. k. Åkarpsmål. har ytterligare bidragit att befästa lagens dåliga anseende. Ty väl att märka, det är icke det, som väcker protest, att öfvervåld straffas, äfven då det begås af en strejkande mot en som brutit solidariteten, utan den *undantags-hårdhet*, hvarmed just dessa misshandels- och hotmål af lagen bedömas, den *partiskket* man finner i lagens uppträdande som enkom skyddsmur för strejkbrytande, dessa »välsinnade» arbetare, som 1899 års lagutskott — sannerligen tydligt nog — betecknade dem.

Att det syfte, som föresväfvat motionären och 1899 års lagutskott, att träffa »strejkledare» och »agitatorer» icke i aflägsnaste mån uppnåtts

genom denna lagändring, det borde till och med de mest fanatiska motståndare till arbetarnes organisation numera fått klart för sig. Lagen drabbar hårdt och på måfå ute i själfva massan, den inbjuder genom sin obestämdhet direkt till missbruk, med ett ord: långt ifrån att, som man kanske trodde, skydda samhällsfreden, utgör den tvärtom en ständig fara för densamma, helt enkelt därför att den hvilar på ett ohöjdt klassintresses, icke på den opartiska rättvisans grund.

Denna motion blef vid behandlingen i lagutskottet afstyrkt. Dock hade fem af Andra Kammarens ledamöter reserverat sig mot utskottets beslut och ansett, att motionen bort af utskottet tillstyrkas.

Motionen afslogs i båda kamrarna, i den Första utan diskussion och i den Andra efter en längre debatt med 116 röster mot 102, som voro för bifall till motionen.

Sedan år 1904 har emellertid erfarenheten ytterligare visat såväl behovet som lämpligheten af en ändring i nu gällande bestämmelser. Flera exempel skulle härpå kunna anföras, men vi inskränka oss till att citera ett af herrar A. Åkerman och Gustaf Olin, i promemoria till civildepartementet år 1907, afgifvet yttrande i denna sak af följande lydelse: »Hvilken mening man än omfattar i denna fråga, torde emellertid de mot 1899 års lagändring gjorda anmärkningar gifva anledning till allvarligt begrundande.

Ser man frågan mot bakgrunden af den moderna industrialismen, med särskildt aktgifvande på den inom de organiserade arbetarnas led starkt uppdrifna solidaritetskänslan, torde väl ock det spörsmålet kunna uppställas, huruvida verkligen 1899 års lagstiftare visat full förståelse för denna känsla. Det torde vidare böra betänkas, att om man vill genom lagstiftning söka trygga den sociala freden, kan det icke vara likgiltigt, om den uppfattningen vinner insteg, att arbetsgifvare och arbetstagare icke äro likställda inför lagen.»

Då, som förut nämnts, en stark minoritet i Andra Kammaren ansåg nödigt och lämpligt att aflägsna denna undantagslag, och då Riksdagen sedan 1904 i betydlig mån förändrats till sin sammansättning genom företagna nya val, anse vi oss ånyo böra framlägga ändringsförslaget till Riksdagens pröfning.

Vi hemställa därför,

att Riksdagen måtte för sin del besluta, att 22 och 24 §§ i 15 kap. strafflagen skola åter erhålla samma

lydelse, som de hade före sanktionerandet af den nya lydelsen den 10 juli 1899.

Stockholm den 25 januari 1908.

Viktor Larsson.

Herm. Lindqvist.

Ernst Blomberg.

L. J. Carlsson.

Charles Lindley.

E. K. Kropp.

A. J. Christiernson.

A. Edv. Lindberg.

F. W. Thorsson.

Bernh. Eriksson.

Värner Rydén.

E. H. Leksell.

Aug. Nilsson.

Hjalmar Branting.

K. Tengdahl.

A. C. Lindblad.

Nils Persson.